

zet – a fordításban szükségképpen eltűnő – kétértelműsége folytán a tárgy és az alany viszonya megfordítható, s a sor egyaránt értelmezhető úgy: „Isten homloka színekkel álmodik”, de úgy is: „Homlok Isten színeivel álmodik”. Ez utóbbi esetében a homlok – a sor eleji helyzet párhuzama és a szókezdő hangok egybecsengése által is kiemelve – maga is a nap, a csend és a halál hangjainak sorába illeszkedik, személytelen tárgyszerűségében semmiféle egyediséget nem idézve föl. Még látványosabb talán a *De profundis II.* című versben alkalmazott megoldás, amely a vers fölütésében a látvány részeként megjelenő jelenségeket („Tarló, melyet eső áztat feketülve”) később a beszéd sajátos tárgyaiként azonosítja, úgy azonban, hogy a szavak helyébe – a mondattani szerkezetek párhuzama révén is kiemelve – magukat a tárgyakat állítja: „Fény, amely kihuny a számban”. Ha tehát Trakl versei a beszéd érzelmi-hangulati minőségeinek háttérbe szorításával hangsúlyozzák a látvány beszélőtől eloldott tárgyszerűségét, ezen a ponton a tárgyak jelképesen is az őket jelölő szavak helyét foglalják el, tárgyiasítva a versben megjelenő beszélőt is.

KÉKESI ZOLTÁN

(Fordította Erdélyi Z. János, *Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2002, 2520 Ft*)

CHARLES OLSON:

Semmi egyéb a nemzet mint költemények...

„Ami soha nem változik / az a változás akarata.” Az iménti verssor kitűnően jellemzi a huszadik század amerikai költészetét – azt az igen gazdag irodalmi tradíciót, amely legfontosabb ösztönzését éppen a hagyománnyal (főként az európai líra gyakran terhesnek érzett örökségével) való szakításból merítette. Az eziránt érdeklődő magyar olvasó csupán a jéghegy csúcsát veheti szemügyre, ráadásul a közkézen forgó antológiák anyagának egy része korántsem *csúcsteljesítmény*; néha kimondottan „olvadékonynak” bizonyul. Egy-egy önálló válogatáskötet így valódi hiánypótlónak tekinthető, kiváltképp ha olyan, immár klasszikussá érett költőről van szó, mint az 1970-ben elhunyt Charles Olson.

A kötet előszavát jegyző barát-pályatárs, Robert Creeley szerint Olson sohasem fogadta bizalmába a „hímnős”, cizellált költészetet. Hogy magát a költőt idézzük: „a vers a földi hatalmak ünneplése. / A nagy téma / a legkisebb (a rajzszeg / a tintásüveg útjában).” Olson szikár, kimért sorai nem mutatnak túl önmagukon; nem stilizálni vagy eszményíteni, csupán megörökíteni hivatottak mindazt, ami alkotójuk figyelmének homlokterébe kerül.

Ez a figyelem azonban ritkán pihen meg a közvetlen környezet „legkisebb” tárgyain. Az Olson-vers nem más, mint „többszörös megfigyelés ugyanabban a pillanatban”, amelynek az aktuális élmények és gyermekkori emlékképek éppúgy nyersanyagául szolgálhatnak, mint a költő igen változatos (természettudományos, történelmi vagy antropológiai tárgyú) olvasmányai. Értelmezése ennek következtében komoly kihívást jelent – a prózai hatású mondat- és gondolattöredékek, valamint az előszeretettel alkalmazott vendégszövegek táptalaján hamisítatlan intellektuális líra virágozik.

Olson jellegzetes alkotásmódja a két évtizeden keresztül írott s a kötet mintegy felét kitevő Maximus-versekben mutatkozik meg legtisztább formájában. A személyiségét műveiben feloldó lírikus kiváló rejtekhelyet talál a második századi filozófus maszkja mögött, aki a (poszt)modern kor nyelvén fogalmazza terjedelmes leveleit és naplóbejegyzéseit Gloucesterben, a kortalan (időtlen?) massachusettsi halászfaluban. A tudatos anakronizmus lehetővé teszi Olson számára, hogy egy vízióban láttassa az ember és a természet örök küzdelmét, Amerika történelmét, valamint saját (helyenként igen eredeti) bölcséleti nézeteit. Nem véletlenül találunk hangsúlyos utalást Juan de la Cosára, Kolombusz térképészére: Maximus szintén egy „új világ” szellemi koordinátáit

rajzolja meg, amely kiaknázásra váró javakkal, pikáns fűszerekkel és újszerű tapasztalatokkal kecsgett.

A kötetben szereplő alkotások, bár formájukat tekintve többnyire belső monológok, párbeszédre szólítják figyelmes olvasójukat. Erre utal legalábbis Olson-Maximus megszívlelendő *maximája*: „a Világ / konkrét példa a / párbeszédre [...] / A kifejezés által / a történés feltételei igenis / javulnak.” Olson szerint az alkotás és a befogadás két elválaszthatatlan, egymást támogató folyamat; végeredményük nem más, mint a Maximus által áhított *polisz*, amelyet a költemények sajátos szellemi közösségként definiálnak. Ebbe az eszményi városállamba nyerhet bebocsátást az, aki nem rest bejárni a versek által felkínált útvonalat. Ne számítsunk azonban kéjutazásra; ez az út jóval göröngyösebb a megszokottnál.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Szócs Géza, *A Dunánál – Qui One Quint, Budapest–Kolozsvár, 2003, 307 oldal, 2200 Ft*)

Nincs és lehet közt

Ötvennél is több költőt alig háromszáz (nem nagy felületű) könyvoldalon kellőképp megmutatni: maga a lehetetlen. A *Nincs és lehet közt* emi-